

**Z KUŞAĞININ PROFESYONEL
ve MANEVİYAT BOYUTLARINDA
ÖZ KİMLİK ALGILAMASI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

Pınar Ersoy ÖZDOĞRU

ARTİKEL AKADEMİ: 416

*Z Kuşağının Profesyonel ve Maneviyat Boyutlarında
Öz Kimlik Algılaması Üzerine Bir Alan Araştırması*

Pınar Ersoy ÖZDOĞRU

ISBN 978-625-5674-56-2

Birinci Basım: Mart - 2026

Ofset Hazırlık: Artikel Akademi

Baskı ve Cilt: Uzunist Dijital Matbaa Anonim Şirketi
Akçaburgaz Mah.1584.Sk.No:21 / Esenyurt

Matbaa Sertifika No: 68922

Artikel Akademi bir Karadeniz Kitap Ltd. Şti. markasıdır.

©Karadeniz Kitap - 2026

Akademik etik kurallara
bağlı kalınarak yapılacak olan alıntılar ve tanıtım maksadıyla yapılacak
olan kısa alıntılar dışında, yazılı izni alınmadan, tümünün veya bir
kısımının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla, basımı, yayımı,
kopyalanması, çoğaltımı veya dağıtımı yapılamaz.

KARADENİZ KİTAP LTD. ŞTİ.

Koşuyolu Mah. Mehmet Akfan Sok. No:67/3 Kadıköy-İstanbul

Tel: 0 216 428 06 54 // 0530 076 94 90

Yayıncı Sertifika No: 19708

mail: info@artikelakademi.com

www.artikelakademi.com

Z KUŞAĞININ PROFESYONEL ve MANEVİYAT BOYUTLARINDA ÖZ KİMLİK ALGILAMASI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Pınar Ersoy ÖZDOĞRU

İÇİNDEKİLER

TABLolar	15
ŞEKİLLER	16
KISALTMALAR	21
TEŞEKKÜR	23
1.GİRİŞ	25
1.1. Çalışmanın Arka Planı	25
1.2. Çalışmanın Amacı ve Araştırma Soruları	26
1.3. Literatür Değerlendirmesi ve Araştırma Boşluğu	27
1.4. Çalışmanın Metodu Sınırlılıkları ve Varsayımlar	31
1.5. Çalışmanın Kapsamı ve Önemi	33
2.TEORİK ZEMİN	35
2.1. Zamanın Ruhu : Sistem Dinamikleri	35
2.1.1. Sanayide Yaşanan Değişikliklerin Sistem Dinamiklerine Etkisi: K Dalgaları	37
2.1.2. Beşinci Dalganın Sonunda Mevcut Makro Durum: Mega Trendler	38
2.1.2.1. Bireylerin ve Toplamların Değişimi	39
2.1.2.2. Dijitalleşme ve Teknolojik İlerleme	41
2.1.2.3. İklim Krizi ve Çevresel Sürdürülebilirlik	44
2.1.2.4. Ekonomi, Siyaset ve İş Hayatındaki Dönüşümler	46
2.1.2.5. İnsanın Dönüşümü	51
2.2. Zamanın Ruhu: Kuşaklar Teorisi	54
2.2.1. GenZ Öncesi Kuşaklara Kısa Bir Bakış: BB-X-Y	55
2.2.2. GenZ: Küresel Köyün Kaygılı Çocukları	57
2.2.2.1. Değerler	58
2.2.2.2. Zihinsel Tutum ve Düşünce Yapısı	63
2.2.2.3. Davranış ve Sosyal Hayat	65
2.2.2.4. Duygu ve Psikoloji	69
2.2.2.5. Gelişim Alanları	74
2.2.3. İş'te Z: Genç Profesyoneller	76
2.2.3.1. İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları	78
2.2.3.2. Kurumdan Beklentileri	85
2.2.3.3. Liderden Beklentileri	89
2.3. Spirituality-Maneviyat	92

2.3.1. Batı Düşüncesinde Din Kavramı	93
2.3.2. Batı Düşüncesinde Spiritualite Kavramının Tarihsel ve Teorik Temelleri	95
2.3.3. Batı Düşüncesinde Din ve Spiritualite İlişkisi	97
2.3.4. Günümüzde Kullanılan Anlamlar Üzerinden Maneviyat (Spiritualite) Kavramı	99
2.3.4.1. Bireysel Deneyim, Sosyal Bağlam ve Postmodern Zemin	99
2.3.4.2. Disiplinlerarası Tanımlamalar ve Kavramsal Gruplama:	100
2.3.4.2.1. Aşkınla Kurulan Bağ: Transendental Boyut	100
2.3.4.2.2. Anlam, Farkındalık ve Deneyim	101
2.3.4.2.3. İçkin Kapasite: Vicdan-İçsel Güç-Erdemli Davranışlar ve Duygusal Tamlik	101
2.3.5. İslam Geleneğinde Din Kavramı	102
2.3.6. Maneviyat ve Tasavvuf	103
2.3.6.1. Tasavvufta Aşkınla Kurulan Bağ: Transendental Boyut	104
2.3.6.2. Tasavvufta İçkin Yaşamsal Kapasite: Anlam, Farkındalık ve Deneyim	105
2.3.6.3. Tasavvufta İçkin Kapasite: İyi Oluş ve Psikolojik Dayanıklılık	106
2.3.6.4. Tasavvufta İçkin Kapasite: Güzel Ahlak	108
2.3.7. Din Dışı Yönelimler	109
2.3.7.1. Dinsizlik ve İnançsızlık	111
2.3.7.2. Ateizm	112
2.3.7.3. Agnostisizm	114
2.3.7.4. Deizm	115
2.4. İş Yeri Maneviyat	117
2.4.1. İş Yeri Maneviyatının Boyutları	119
2.4.1.1.1. Anlamlı İş Boyutu	119
2.4.1.1.2. Topluluk Bilinci / Bağlantı Bilinci:	120
2.4.1.1.3. Örgütsel Değerlere Uyum:	121
2.4.1.1.4. İşe Tutkunluk (Üreterek Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı):	122
2.4.1.1.5. Gizemli Mistik Deneyim:	123
2.4.2. Dünyada İşyeri Maneviyatı Üzerine Yapılan Saha Çalışmaları	123
2.4.3. Türkiye’de İşyeri Maneviyatı Üzerine Yapılan Saha Çalışmaları	124
2.4.4. Etik ve İş Ahlakı	127
2.5. Z Kuşağında Maneviyat	130
2.4.2. Dünyada İşyeri Maneviyatı Üzerine Yapılan Saha Çalışmaları	123

2.4.3. Türkiye’de İşyeri Maneviyatı Üzerine Yapılan Saha Çalışmaları	124
2.4.4. Etik ve İş Ahlakı	127
2.5. Z Kuşağında Maneviyat.....	130
3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ ve UYGULAMA.....	133
3.1. Metodolojik Kavramlar	134
3.2. Karma Yöntemler	136
3.3. Örneklem Seçimi ve Veri Toplama.....	138
3.4. Veri Analizi	141
3.5. Araştırmanın Uygulama Detayları.....	142
3.5.1. Örneklem Grubu.....	145
3.5.2. Çalışmamıza Katılacak Kurumların Belirlenmesi ve Örneklem Ulaşma:.....	146
3.5.3. Nitel Veri Toplama Yönetimi	147
3.5.4. Nicel Veri Toplama Yöntemi.....	149
3.6. Veri Analizi	152
3.6.1. Yapılacak Nitel Analizler	152
3.6.2. Yapılacak Nicel Analizler.....	153
3.6.3. Verilerin Entegrasyonu.....	154
3.7. Karşılaşılan Kısıtlar	155
3.7.1. Nitel Çalışmalar Kapsamında Karşılaşılan Kısıtlar:.....	155
3.7.2. Nicel Çalışmalar Kapsamında Karşılaşılan Kısıtlar:	161
3.8. Yöntemden Bağımsız Diğer Kısıtlar	163
4. BULGULAR ve YORUMLAR	165
4.1. Tema I: Zamanın Ruhu	168
4.1.1. Siyasi ve Sosyal Konjonktür	169
4.1.1.1. Kentleşme ile Popüler Kültür Etkisi:.....	169
4.1.1.2. Siyasi İşlevselsizlik ve Sosyal Adaletsizlik.....	170
4.1.1.3. Akışkanlık, Muğlaklık, Belirsizlik	170
4.1.1.4. Değişen Ebeveyn Yaklaşımları	172
4.1.1.5. Pandemi Etkisi	173
4.1.2. Ekonomi	174
4.1.2.1. Finansal Bağımsızlık -Ekonomik Yeterlilik	174
4.1.2.2. Beyaz Yaka İşlerin Değersizleşmesi	174
4.1.3 Teknoloji-Dijitalizasyon.....	175
4.2. Tema II: Z Kuşağının Gözünden Z Kuşağı: Kuşağın Tipolojisi	177
4.2.1. Değerlerimiz:.....	179
4.2.1.1. Bireysellik	180

4.2.1.2. Aile ve Sevdiklerimiz	181
4.2.1.3. Adalet ve Hakkaniyet	182
4.2.1.4. Saygın ve Saygılı Olmak	184
4.2.1.5. Anlamlı, Değer Odaklı Bir Yaşam.....	185
4.2.1.6. Mutlu ve Huzurlu Olmak.....	187
4.2.1.7. Değerlerimiz Kategorisi Altındaki Bulgu ve Yorumların Özeti;	187
4.2.2. Zihinsel Tutumumuz ve Düşünce Yapımız.....	189
4.2.2.1. Bağlı Değiliz Bağlantısız	190
4.2.2.2. Küresel/Çevresel Farkındalığımız Yüksek.....	191
4.2.2.3. Olasılıklar Üzerinden 1 ve 0 Arasında Düşünüyoruz.....	192
4.2.2.4. Geçmişten Gelen Kalıpları Sorguluyoruz	194
4.2.2.5. İnternetteki Bilgiyi Kendi Bilgimiz Zannediyoruz	195
4.2.3. Davranışlarımız ve Sosyal Hayatımız.....	196
4.2.3.1. Sabırsızız: Hemen Olsun Hemen Olayım	197
4.2.3.2. Aktif Edilgeniz.....	198
4.2.3.3. Hızlı ve Kolay Erişiriz, Kullanırız, Yenisine Geçeriz	200
4.2.3.4. Pragmatistiz: Zaman-Emek ve Fayda Odaklı Bir Yaklaşım.....	202
4.2.3.5. Konforumuza Düşkünüz.....	203
4.2.3.6. Başkalarını Etkilemek İsteriz.....	206
4.2.3.7. Teknolojiyi Kullanmakta Başarılyız.....	206
4.2.3.8. Kendimizi Açık ve Net İfade Ederiz	207
4.2.4. Duygularımız ve Psikolojimiz	209
4.2.4.1. Geleceğimiz için Endişeliyiz, Kaygılıyız ve Stresliyiz.....	210
4.2.4.2. İyi Hissetme İhtiyacı Duyarız.....	213
4.2.4.3. Öz Güvenimiz Öz Yeterliliğimizden Daha Yüksektir	215
4.2.4.4. Kolay Sıkılırız.....	217
4.2.4.5. Bireysel Sosyaliz: Sosyallik içinde Tek Başlılık	218
4.2.5. Gelişim Alanlarımız	220
4.2.5.1. Sabır ve Sebat ile Odaklanma.....	221
4.2.5.2. Dijital Dünya ile Aynışma.....	222
4.2.5.3. Sorumluluk Bilinci.....	223
4.2.5.4. Bireyselliği Kolektif Kurumsal ile Dengeleme	223
4.2.5.5. Şikâyet Etmek Yerine Mücadele Etmek	224
4.2.5.6. Yapısal Planlar Yapabilme ve Sistemli Olma	225
4.2.5.7. Motivasyonel Yerine Disiplinli.....	226
4.2.6. Bulgu ve Yorumların Nicel Analizlerle Birleştirilerek Özeti;	227
4.3. Tema III: Z Kuşağının İş Hayatına Yönelik Tutum ve Beklentileri.....	233
4.3.1. İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları.....	235

4.3.1.1. Çalışan Değeri Önceliğı ve Esenliğı:	236
4.3.1.1.1. Değerli Olduğunu Hissetmek İster:	236
4.3.1.1.2. İş Özel Hayat Dengesini Önemser:	237
4.3.1.1.3. Kurumu Değil Bireyi Önceler:	238
4.3.1.1.4. Prosedürel Eşitlik İster Kendi Hakları için Talepkâr Olur:.....	239
4.3.1.1.5. Duygusal Mesafe ile Sorunlarla Baş Etmeye Çalışır:	240
4.3.1.1.6. Psikolojik Mukavemet ve Yılmazlık için Destek İhtiyacı Duyar:.....	241
4.3.1.2. Sorumluluk ve Görev Odaklılık Yerine Anlam/Amaç/Alaka	242
4.3.1.2.1. Görev Odaklılık Yerine Anlam/Alaka Odaklılık:	242
4.3.1.2.2. Sorumlulukla Yapmak Yerine Keyifle Yapmak:	244
4.3.1.2.3. Değerleri ile Uyumlu Bir Kurum Kültüründe Olma:.....	244
4.3.1.2.4. Talimatla Yapmak Yerine Birlikte İnşa Etmek:	246
4.3.1.3. Çeşitliliğı Yüksek Hızlı Kariyer	247
4.3.1.3.1. Tecrübeyi Farklı Deneyimlerden Hızlıca Kazanarak Terfi Etmek İster ve	248
4.3.1.3.2. Çeşitlilik Arayışı Yüksek:	249
4.3.1.3.3. Değeri Anlaşılabilecek Karşılığını Görecek ise Fedakârlık Yapar:.....	250
4.3.1.3.4. Kırmızı Çizgilerini Savunur, Kariyeri için Taviz Vermez:	251
4.3.1.4. Esnek ve Özerk Yalın Yönetim.....	256
4.3.1.4.1. Kendini İfade Edebilmek İster:.....	257
4.3.1.4.2. İş Yaparken Özerk/Bağımsız Çalışabilme:	258
4.3.1.4.3. Yalın Bir Organizasyon ve Yönetim (Daha Az Hiyerarşi, Bürokrasi ve Diploması).....	259
4.3.1.4.4. İşte Bireysel Zaman Yönetimi Yapabilmek:	260
4.3.1.5. İlişki Odaklılık ve Sosyalleşme	261
4.3.1.5.1. İlgilisini Çeken Konularda ve Platformlarda Sosyallik:	262
4.3.1.5.2. İlişki Odaklı İş Hayatı:	263
4.3.1.5.3. Uyumlu Ekiplerin İçinde Olma:	264
4.3.1.6. Hızlı Erişim ve Sonucu Göre Bilme	265
4.3.1.6.1. Sonuçlara Etkisini Görebilmek İster:	266
4.3.1.6.2. Süreç ve Kalite Odaklılık Yerine Pragmatik Yaklaşımlarla Sonuca Odaklanmak:.....	266

4.3.1.6.3. Teknoloji ve Dijital Entegrasyon ile Hızlı Sonuç Üretmek:	267
4.3.1.7. İş Hayatına Uyumlanma Sürecinde Değişen Durumlar	268
4.3.1.7.1. Kişisel Olgunluk ve Profesyonel Duruş:	269
4.3.1.7.2. Artan Öz Kaynak ile Gelişen Öz Yeterlilik ve Problem Çözerek Sorunlarla Baş Edebilme:	271
4.3.1.7.3. Kurumsal Hayatın İhtiyaçlarını Anlama:	272
4.3.2. Kurumdan Beklentileri	273
4.3.2.1. Destekleyici Kurum Kültürü ve Katılım	274
4.3.2.1.1. İş Barışı, Huzuru ve Güven:	275
4.3.2.1.2. Taktir Tanıma ve Ödüllendirme Sistemleri:	276
4.3.2.1.3. Sosyal Sorumluluk ve Takım Olma Faaliyetleri:	277
4.3.2.1.4. Destekleyici Bir Yönetici ile Çalışabilme:	279
4.3.2.2. Gelişim ve İlerleme Fırsatları	280
4.3.2.2.1. Eğitim ve Gelişim Fırsatları:	281
4.3.2.2.2. Kariyer İlerleme Olanakları:	282
4.3.2.2.3. Performans Değerlendirmeleri ve Geri Bildirim:	283
4.3.2.3. İş Yaşam Dengesi ve Çalışan Esenliğine Hizmet	283
4.3.2.3.1. Esnek Çalışma Saatleri ve Hibrit Çalışma:	284
4.3.2.3.2. Sosyal ve Kültürel Aktiviteler:	285
4.3.2.3.3. Tatil ve İzin Olanakları:	287
4.3.2.3.4. Dengeli İş Yükü ve Ulaşılabilir Gerçekçi İş Hedefleri:	288
4.3.2.4. Maddi Yeterlilik ve Finansal Avantajlar	289
4.3.2.4.1. Maaş İkramiye ve Yan Haklar:	290
4.3.2.4.2. Sigorta, Sağlık Sigortası ve Diğer Sağlık Avantajları:	291
4.3.2.4.3. Çalışma Ortamı ve İmkanlar:	292
4.3.2.5. Kurumdan Beklentilerin Anlaşılması için Nicel Analiz Sonuçları ile Birlikte Değerlendirme	293
4.3.3. Liderden Beklentileri	297
4.3.3.1. Çalışanlarla Bağ Kurar Destek Olur	298
4.3.3.1.1. Çalışanlarını Tanır ve Motivasyon Yaratır:	299
4.3.3.1.2. Anlayışlıdır Destekler ve Cesaretlendirir:	300
4.3.3.1.3. Öğrenme ve Gelişim Ortamı Yaratır:	301
4.3.3.1.4. Çalışanlarının Haklarını Savunur:	301
4.3.3.1.5. Adalet ve Prosedürel Eşitlik:	303
4.3.3.1.6. Ulaşılabilirlik Takımının Üyeleri ile Sosyalleşir:	303
4.3.3.1.7. Fikirlerine Değer Verir Alan Açır:	304

4.3.3.2. İşi Yönetmede Yetkindir	306
4.3.3.2.1. İşin Tekniğine ve Yöntemlerine Hakimdir:	306
4.3.3.2.2. Çözüm Odaklıdır İşleri Sonuca Ulaştırır:	307
4.3.3.2.3. Bütünü Görür Parça ile Bağını Kurar:	308
4.3.3.2.4. Sorumluluk Alır Hesap Verir:	308
4.3.3.3. Takım ile Birlikte Yönetir	309
4.3.3.3.1. Çalışanını Yetkinliklerine Uygun İşe Yönlendirir:	310
4.3.3.3.2. Takip Eder ve Geri Bildirim Verir:	312
4.3.3.3.3. Güvenir Yetkilendirir ve Delege Eder:	313
4.3.3.3.4. Bildiklerini Aktarır İşi Öğretir:	314
4.3.3.4. Kişisel Yetkinlikleri Güçlüdür	314
4.3.3.4.1. Kişisel Olgunluğu Yüksektir:	315
4.3.3.4.2. Doğru Analiz İsabetli Sentez Yapar:	316
4.3.3.4.3. İletişimde Güçlü ve Esnektir:	317
4.3.3.5. Liderden Beklentilerin Anlaşılması için Nicel Analiz Sonuçları ile Birlikte Değerlendirme	318
4.4. Tema IV: Z Kuşağının Maneviyat ve Hayat Amacı	322
4.4.1. Varlığının Kaynağı	323
4.4.1.1. Bilinçli Bir Varlığın Tasarımımız	324
4.4.1.2. Bilimsel Rastlantısal	326
4.4.1.3. Bilemiyorum Bilinebileceğini de Düşünmüyorum	327
4.4.1.4. Allah'a ve Dinine İnanıyorum	329
4.4.2. Hayat Amacım	334
4.4.2.1. Hayatın Amacını Aramak/Keşfetmek/İnşa Etmek	335
4.4.2.1.1. Hayatın Amacı Yok Biz Anlamlı Kılabiliriz (İnşa Etmek):	335
4.4.2.1.2. Bulunan Değil Aranan: Arayış (Aramak/Keşfetmek):	336
4.4.2.2. İçkin ve Deneyimsel Amaçlar	338
4.4.2.2.1. Kendimi Gerçekleştirebilmek ve Kendim Olabilmek:	338
4.4.2.2.2. Senin Tutkun Senin Varlık Amacın Hakkında Bilgi Verir:	339
4.4.2.2.3. Sevdiğim İnsanlarla Birlikte ve Mutlu Olmak:	340
4.4.2.2.4. Hayallerimi Gerçekleştirmek Kalıcı Bir Şey Bırakabilmek:	341
4.4.2.3. Sosyal Amaçlar	343
4.4.2.3.1. İnsanlara Faydalı Olmak:	343
4.4.2.3.2. Çalışmak ve Üretmek:	344

4.4.2.4. Aşkın ve Deneyimsel Amaçlar.....	345
4.4.2.4.1. Ontolojik ve Deneyimsel:.....	345
4.4.2.4.2. Aşkın ve İlişkisel:	346
4.4.3. Benim için Maneviyat.....	346
4.4.3.1. Maneviyat Din İlişkisi	347
4.4.3.1.1. Maneviyat ile Din İlişkilidir:	347
4.4.3.1.2. Maneviyat ile Din İlişkili Olmak Zorunda Değildir:.....	349
4.4.3.2. Varoluş ve Anlam Bağı Olarak Maneviyat.....	351
4.4.3.2.1. Maneviyatım ile Varlığımın Anlamı-Amacı Bağlıdır:	351
4.4.3.2.2. Yaratılan Anlam ve Değerdir:	353
4.4.3.3. İçkin Kapasite Olarak Maneviyat.....	354
4.4.3.3.1. Vicdani Kapasite ve İçsel Rahatlık:.....	354
4.4.3.3.2. İşsel Güç (Kudret) ve Kendini Aşma:.....	355
4.4.3.3.3. Erdemli Davranışlar:.....	356
4.4.3.3.4. Duygusal Yoğunluk Tamlık ve Huzur:	357
4.4.3.4. Aşkın Kapasite Olarak Maneviyat.....	360
4.4.3.4.1. Sabit Hakikat ile Olan Bağı:	360
4.4.3.4.2. Yaratıcı ile Olan Bağı:	361
4.4.4. Manevi İnsan ve İş Hayatı	362
4.4.4.1. Kendine Yönelik	363
4.4.4.1.1. Hayatı Anlamlandırır ve Özgüvenlidir:	363
4.4.4.1.2. İyiden Referans Alır ve İyiye Yönelir:	363
4.4.4.1.3. Hayata Karşı Pozitif ve Güçlüdür:.....	365
4.4.4.1.4. Sürekli Gelişimin Akışta Yolcusudur:	367
4.4.4.2. Diğerlerine Yönelik	367
4.4.4.2.1. Empatisi Güçlüdür ve Özgecidir:	367
4.4.4.2.2. Merhametli ve Sevgi Doludur:	369
4.4.4.2.3. Yalan Söylediğinde Rahatsız Olur:.....	369
4.4.4.2.4. Dürüst ve Tutarlıdır	370
4.4.4.2.5. Çevresine Karşı Sorumlulukla Yaklaşır Hak Yemez, Adildir:	371
4.4.4.2.6. Hoş Görür Anlayışla Yaklaşır:	371
4.4.4.3. İşe Yönelik	372
4.4.4.3.1. İş Ahlakı Yüksektir: Sahiplenme ve Kalite Odaklılık	372
4.4.4.3.2. Bütünün Faydasını Gözetir:.....	374
4.4.4.3.3. İş Üzerinden Aidiyet Geliştirir:	375
4.4.4.3.4. Empati Yapar-Duyarlıdır:	376
4.4.4.3.5. Saygılıdır:	377

4.4.4.3.6. Adaletlidir:	377
4.4.4.3.7. Destekler Geliştiricidir	378
4.4.4.3.8. Nazik Yapıcı İletişim:	379
4.4.4.4. Manevi İnsan ve İş Hayatı Analiz Bulgularının Birleştirilmesi	380
4.5. Temalar Arası Kod İlişkileri ve Yorumlar	383
4.5.1. Kod Bulutu	388
4.6. Nicel Analiz Sonuçları ve Yorumları	390

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....397

5.1. Tema I: Zamanın Ruhu	398
5.2. Tema II: Z Kuşağının Gözünden Z Kuşağı_Kuşağın Tipolojisi	399
5.2.1. Değerlerimiz:.....	399
5.2.2. Zihinsel Tutumumuz ve Düşünce Yapımız:.....	403
5.2.3. Davranışlarımız ve Sosyal Hayatımız.....	404
5.2.4. Duygularımız ve Psikolojimiz	405
5.2.5. Gelişim Alanlarımız	406
5.3. Tema III: Z Kuşağının İş Hayatına Yönelik Tutum ve Beklentileri.....	407
5.3.1. İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları	407
5.3.1.1. Çalışan Değeri Önceliği ve Esenliği.....	408
5.3.1.2. Sorumluluk ve Görev Odaklılık Yerine Anlam/Amaç/Alaka	409
5.3.1.3. Çeşitliliği Yüksek Hızlı Kariyer	410
5.3.1.4. Esnek ve Özerk Yalın Yönetim.....	411
5.3.1.5. İlişki Odaklılık ve Sosyalleşme	412
5.3.1.6. Hızlı Erişim ve Sonucu Göre Bilme.....	413
5.3.1.7. İş Hayatına Uyumlanma Sürecinde Değişen Durumlar.....	414
5.3.2. Kurumdan Beklentileri.....	415
5.3.2.1. Destekleyici Kurum Kültürü ve Katılım	415
5.3.2.2. Gelişim ve İlerleme Fırsatları	416
5.3.2.3. İş Yaşam Dengesi ve Çalışan Esenliğine Hizmet.....	417
5.3.2.4. Maddi Yeterlilik ve Finansal Avantajlar	417
5.3.3. Liderden Beklentileri	418
5.3.3.1. Çalışanlarla Bağ Kurar Destek Olur	418
5.3.3.2. İşi Yönetmede Yetkindir	419
5.3.3.3. Takım ile Birlikte Yönetir	419
5.3.3.4. Kişisel Yetkinlikleri Güçlüdür	419
5.4. Tema IV: Z Kuşağının Maneviyat ve Hayat Amacı	421
5.4.1. Varlığının Kaynağı	421
5.4.1.1. Bilinçli Bir Varlığın Tasarımımız.....	421
5.4.1.2. Bilimsel Rastlantısal	421

5.4.1.3. Bilemiyorum Bilinebileceğini de Düşünmüyorum.....	422
5.4.1.4. Allah’a ve Dinine İnanıyorum.....	422
5.4.2. Hayat Amacım.....	423
5.4.3. Benim için Maneviyat.....	424
5.4.4. Manevi İnsan ve İş Hayatı	427
5.4.5. Stratejik Yönelimler ve Örgütsel Gelişim İçin Çıkarımlar:.....	427
5.5. Öneriler	427
5.5.1. Kurumsal Öneriler.....	427
5.5.2. Bundan Sonraki Çalışmalar İçin Öneriler.....	450
KAYNAKLAR.....	434
Ekler.....	509
EK_1: Nitel Analiz Yarı Yapılandırılmış Derin Mülakat Soruları	509
EK-2: Anket Formu.....	512
Ek-3: Bulgular Bölümüne Ait Kurumlara Notlar	543

TABLÖLAR

Tablo 1 Creswell, 2013:18-21; Axinn ve Pearce, 2006:334	136
Tablo 2 Creswell, 2013, s.17'den alınmıştır.	139
Tablo 3 Nitel Analiz Katılımcı Özellikleri.....	149
Tablo 4 Nicel Analiz Katılımcı Sosyodemografik Verileri	151
Tablo 5 Anket Sonuçlarına Göre Z Kuşağına Eklenmesi İstenilen Özellikler.....	231
Tablo 6 Anket Sonuçlarına Göre Z Kuşağının En Belirgin Ortak Özellikleri.....	231
Tablo 7 Nitel Analiz Kodları ile Anketlerden Gelen Özelliklerin Birleştirilmesi.....	232
Tablo 8 Ankette ilk 15'e Girdiği Halde Nitel Analizde Kodlanmamış Özellikler	233
Tablo 9 Nitel Analiz Verilerinde Öne Çıkan Kıvramların Nicel Analiz Sonuçları Ekseninde Değerlendirilmesi.....	295
Tablo 10 Varoluşunuzu Neye Bağlıyor sunuz sorusuna anket katılımcı cevapları.....	331
Tablo 11 Hayattaki Varlık Amacına İlişkin Düşünür müsünüz sorusu katılımcı cevapları	346
Tablo 12 Anket Katılımcılarının Varlık Amaçları ile Maneviyatları Arasındaki Bağ Değerlendirme Sonuçları	353
Tablo 13 Maneviyat ile Din Bağını Kuran Anket Katılımcılarının Varoluşlarını Değerlendirmeleri.....	383
Tablo 14 KMO ve Bartlett's Test	390
Tablo 15 Toplam Açıklanan Varyans	390
Tablo 16 Varimax Rotasyonu.....	391
Tablo 17 Demografik Veriler (Cinsiyet) ile Tanımlı Sorular Arasındaki İlişki	393
Tablo 18 Şirkette Geçirilen Süre ile Şirket Bağlılığı ve Azami Süre İlişkisi.....	394
Tablo 19 Toplam Kıdem ile Şirket Bağlılığı ve Azami Süre İlişkisi.....	394
Tablo 20 SES ile Şirket Bağlılığı ve Şirkette Azami Bulunma Süresi İlişkisi...	395

ŞEKİLLER

Şekil 1. Teknoloji ve ekonomide uzun vadeli yapısal döngüler -10 yıllık getiri. Standard & Poors 500 Hisse Senedi Endeksi	37
Şekil 2. Araştırmacı tarafından Türkiye’de geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan ölçeklerden derlenmiştir.....	119
Şekil 3. Leech ve Onwuegbuzie’nin (2009) Karma Yöntem Desenleri.....	142
Şekil 4. Nitel ve Nicel Analiz Özet Gösterimi	166
Şekil 5. Tema ve Kategoriler Kod Dağılımı / Numerik	168
Şekil 6. Tema I: Zamanın Ruhu Kod Hiyerarşisi.....	169
Şekil 7 .Tema II: Z Kuşağının Gözünden Z Kuşağı Kod Hiyerarşisi	178
Şekil 8. Tema II: Z Kuşağı Gözünden Z Kuşağı Teması ve Kategoriler Kod Dağılımı / Numerik	179
Şekil 9 .Genç Profesyoneller Tarafından 169 Değer Kelimesi İçinden En Fazla Seçilen İlk 15 Değer Kelimesi	188
Şekil 10. Tema II: Değer Kategorisi Kod Sistemi /Numerik Dağılımı.....	189
Şekil 11. Zihinsel Tutumumuz ve Düşünce Yapımız Kod Sistemi/Nümerik1	89
Şekil 12. Zihinsel Tutumumuz ve Düşünce Yapımız Kategorisi Kod Hiyerarşisi	196
Şekil 13. Tema II Davranışlarımız ve Sosyal Hayatımız Kategorisi Kod Sistemi Numerik	197
Şekil 14. Tema II Davranışlarımız ve Sosyal Hayatımız Kategorisi Kod Hiyerarşisi	209
Şekil 15. Tema II Duygularımız ve Psikolojimiz Kategorisi Kod Sistemi/Numerik	210
Şekil 16. Tema II Duygularımız ve Psikolojimiz Kategorisi Kod Hiyerarşisi...	220
Şekil 17. Tema II Gelişim Alanlarımız Kategorisi Kod Sistemi Numerik.....	220

Şekil 18. Tema II Gelişim Alanlarımız Kategorisi Kod Hiyerarşisi	227
Şekil 19. Genç Profesyoneller Tarafından 144 Kişisel Özellik İçinden Kendi Kuşaklarının En Belirgin Ortak Özelliği için En Fazla Seçilen İlk 15 Özellik	228
Şekil 20. Genç Profesyonellerin Sihirli Bir Değnek ile Kendi Kuşaklarına Eklemek İstedikleri İlk 15 Özellik	229
Şekil 21 İş Hayatına Yönelik Tutum ve Beklentiler Teması Kategorisi Alt Kategori ve Kod Hiyerarşisi	234
Şekil 22. Tema III: İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımlar Kategorisi ve Alt Kategori Kod Hiyerarşisi	235
Şekil 23. Tema III İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımlar Kategorisi Çalışan Değeri/Önceliği ve Esenliği Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	236
Şekil 24. Tema III: İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları Kategorisi Çalışan Değeri Önceliği ve Esenliği Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	241
Şekil 25. Tema III İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımlar Kategorisi Sorumluluk ve Görev Odaklılık Yerine Anlam/Amaç/Alaka Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	242
Şekil 26. Tema III: İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları Kategorisi Sorumluluk ve Görev Odaklılık Yerine Anlam/Amaç/Alaka Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	247
Şekil 27. Tema III İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımlar Kategorisi Çeşitliliği Yüksek Hızlı Kariyer Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	248
Şekil 28. İşiniz/Kariyeriniz için Verilebilecek Tavizler (Mevcut/İdeal)	253
Şekil 29. Şartlar İstenildiği Gibi Olduğunda Bir Şirkette Azami Çalışma Süresi	254
Şekil 30. Ankete Katılan Çalışanların Kurumlarına Duydukları Bağlılık	255
Şekil 31. Ankete Katılan Katılımcı Toplam Kıdem ve Mevcut Kurumda Kıdem Süreleri	255
Şekil 32. Tema III: İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları Kategorisi Çeşitliliği Yüksek Hızlı Kariyer Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	256
Şekil 33. Tema III İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımlar Kategorisi Esnek ve Özerk Yalın Yönetim Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	257
Şekil 34. Tema III: İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları Kategorisi Esnek ve	

Özerk Yalın Yönetim Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	261
Şekil 35. Tema III İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımlar Kategorisi İlişki Odaklılık ve Sosyalleşme Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	262
Şekil 36. Tema III: İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları Kategorisi İlişki Odaklılık ve Sosyalleşme Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik ..	265
Şekil 37. Tema III İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımlar Kategorisi Hızlı Erişim ve Sonucu Görebilme Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi ...	265
Şekil 38. Tema III: İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları Kategorisi Hızlı Erişim ve Sonucu Görebilme Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	268
Şekil 39. Tema III İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımlar Kategorisi İş Hayatına Uyumlanma Sürecinde Değişen Durumlar Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi.....	269
Şekil 40 Tema III: İş Hayatına Yönelik Tutum ve Yaklaşımları Kategorisi İş Hayatına Uyumlanma Sürecinde Değişen Durumlar Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	273
Şekil 41. Tema III: Kurumdan Beklentiler Kategori ve Alt Kategori Kod Hiyerarşisi	274
Şekil 42. Tema III: Kurumdan Beklentiler Kategorisi Destekleyici Kurum Kültürü ve Katılım Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	275
Şekil 43. Tema III: Kurumdan Beklentileri Kategorisi Destekleyici Kurum Kültürü ve Katılım Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	280
Şekil 44. Tema III: Kurumdan Beklentiler Kategorisi Gelişim ve İlerleme Fırsatları Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	280
Şekil 45. Tema III: Kurumdan Beklentileri Kategorisi Gelişim ve İlerleme Fırsatları Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	283
Şekil 46. Tema III: Kurumdan Beklentiler Kategorisi İş Yaşam Dengesi ve Çalışan Esenliğine Hizmet Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	284
Şekil 47. Tema III: Kurumdan Beklentileri Kategorisi İş Yaşam Dengesi ve Çalışan Esenliği Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	289
Şekil 48. Tema III: Kurumdan Beklentiler Kategorisi Maddi Yeterlilik ve Finansal Avantajlar Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi.....	290
Şekil 49. Tema III: Kurumdan Beklentileri Kategorisi Maddi Yeterlilik ve Finansal Avantajlar Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik.....	293

Şekil 50. Sizce Biş İşyeri Size Ne Sunmalı Başlığı Altında Yer Alan 30	
Kategori İçinde En Çok Seçilen İlk 15	294
Şekil 51. Çocuk Bakım Hizmetleri Kategorisini Seçen	
Katılımcıların SosyoDemografik illgileri	295
Şekil 52. Katılımcıların Mevcut Kurumlarının Sundukları İmkanlar	296
Şekil 53. Tema III: Kurumdan Beklentileri Kategorisi Alt Kategori ve	
Kod Dağılımı/Numerik	297
Şekil 54. Tema III: Liderden Beklentiler Kategorisi ve	
Alt Kategori Kod Hiyerarşisi	298
Şekil 55. Tema III: Liderden Beklentiler Kategorisi Çalışanlarla Bağ Kurar	
Destek Olur Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	299
Şekil 56. Tema III: Liderden Beklentileri Kategorisi Çalışanlarla Bağ Kurar	
Destek Olur Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	305
Şekil 57. Tema III: Liderden Beklentiler Kategorisi İş Yönetmede	
Yetkindir Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	306
Şekil 58. Tema III: Liderden Beklentileri Kategorisi İş Yönetiminde Yetkindir	
Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	309
Şekil 59. Tema III: Liderden Beklentiler Kategorisi Takım ile Birlikte Yönetir	
Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	310
Şekil 60. Tema III: Liderden Beklentileri Kategorisi Takım ile Birlikte Yürür	
Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	314
Şekil 61. Tema III: Liderden Beklentiler Kategorisi Kişisel Yetkinlikleri	
Alt Kategorisi Kod Hiyerarşisi	315
Şekil 62. Tema III: Liderden Beklentileri Kategorisi Kişisel Yetkinlikleri	
Güçlüdür Alt Kategori ve Kod Dağılımı/Numerik	318
Şekil 63. İyi Bir Yöneticinin Sahip Olması Gereken Özellikler	319
Şekil 64. Tema III: Liderden Beklentileri Kategorisi Alt Kategori ve Kod	
Dağılımı/Numerik	320
Şekil 65. Liderden Beklentiler Kategorisi Alt Kategori Kod Yoğunluğu	321
Şekil 66. Tema IV Maneviyat ve Hayat Amacı Teması Kategorisi Alt Kategori	
ve Kod Hiyerarşisi	323
Şekil 67. Tema IV: Varlığının Kaynağı Kategosi Kod Hiyerarşisi	324

Şekil 68. Tema IV Varlığının Kaynağı Kategorisi Numerik Kod Sistemi	331
Şekil 69. Tema IV Varlığının Kaynağı Kategorisi Kod Yoğunluğu.....	332
Şekil 70. Anket Katılımcılarının Bilinçli ve Aşkın Varlıkla Aranıdaki Bağı Değerlendirme Sonuçlarının Pasta Diyagramı	334
Şekil 71. Tema IV: Hayat Amacı Kategorisi Alt Kategori ve Kod Hiyerarşisi..	334
Şekil 72. Tema IV: Benim İçin Maneviyat Kategorisi Alt Kategori ve Kod Hiyerarşisi	347
Şekil 73. Tema IV: Manevi İnsan ve İş Hayatı Kategorisi Alt Kategori ve Kod Hiyerarşisi	363
Şekil 74. Anket Sonuçlarına Göre Maneviyatı Güçlü İnsanın Özellikleri.....	381
Şekil 75. Maneviyatı Güçlü Bir İnsanın İş Hayatında Sergilediği Özellikler....	382
Şekil 76. Tema IV Manevi İnsan ve İş Hayatı Kategorisi ve Alt Kategorilerine Göre Kod Dağılımı/Numerik	382
Şekil 77. Temalar Arası Kod İlişkileri (2 ve üzeri ortak kodlama ile bağlantılar).....	384
Şekil 78. Temalar Arası Kod İlişkileri (3 ve üzeri ortak kodlama ile bağlantılar).....	385
Şekil 79. Maneviyat ve Hayat Amacı Teması Kodlarının Diğer Temalara Ait Kodlarla İlişkisi	387
Şekil 80. Tüm Temalar için Kod Bulutu	389
Şekil 81. GenZ'nin Gözünden GenZ'nin Gelişim Alanları	407
Şekil 82. İş Hayatına Uyumlanma Süresince Gençlerin Yaşadığı Değişim ve Dönüşümler	415
Şekil 83. Herzberg Çift Faktör Kuramı'ndan Hareketle Araştırmacı Tarafından Oluşturulmuş Tablo	417

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AKP	:Adalet ve Kalkınma Partisi
AUS	:Açık Uçlu Sorular
BB	:Baby Boomers Kuşağı (1940-1960)
BM	:Birleşmiş Milletler
ESG (T)	:Çevresel, Sosyal ve Kurumsal Yönetişim
ESG (Eng)	:Environmental Social and Corporate Governance
FBI	:Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
İK	:İnsan Kaynakları
IoT	:Internet, yapay zekâ, büyük veri ve nesnelerin interneti
İTÜ	:İstanbul Teknik Üniversitesi
Generative AI (gen AI)	:Jeneratif Yapay Zeka
KGİ	:Kapsam Geçerlik İndeksi
KMO	:Kaiser-Meyer-Olkin Testi (İstatistiksel Ölçü)
KSS	:Kurumsal Sosyal sorumluluk
KVKK	:Kişisel Verileri Koruma Kanunu
OG (T)	:Organizasyonel Gelişim
OD (Eng)	:Organizational Development
ODTÜ	:Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OİKP	:On İkinci Kalkınma Planı
OSA	:Organizational Spirituality Assessment
PMI	:Purchasing Managers' Indices (Satınalma Yöneticileri Endeksi)
PWC	:Price Waterhouse Coopers
SAWS	:Spirit at Work Scale (İşyeri Maneviyatı Ölçeği)
SES	:Sosyo Ekonomik Statü
TDV	:Türk Diyanet Vakfı
USA	:United State of America (Amerika Birleşik Devletleri)
WEL	:The Wellness Evaluation of Life Style (İyilik Hali Ölçeği)

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın başarıyla nihayete ermesinde maddi ve manevi desteklerini hissettiğim pek çok kişi bulunmaktadır. Mühendislik formasyonumla katıldığım Tasavvuf Edebiyatı Doktora Programında akademik geçmiş farklılığımın yarattığı eksiklikleri engin bilgisi, alakası ve her şeyden önemlisi bir medeniyet inşası için insan yetiştirmenin önemi konusunda bilgiyi bilgeliğe dönüştürmüş üslubuyla bu tezin her kelimesinde emeği olan çok kıymetli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi H. Dilek GÜLDÜTUNA'ya en kalbi, hâlis teşekkürlerimi sunarım.

Doktora tezim boyunca manevi desteklerini üzerimde hissettiğim, tez izleme sürecimde özellikle yöntem konusunda değerli katkıları ve önerileriyle çalışmamı daha nitelikli hale getiren, konusundaki engin bilgi ve tecrübesini cömertçe sunan değerli hocam Prof. Dr. Mahmut ARSLAN'a candan teşekkür ederim. Okyanus ötesinden her tez izleme toplantıma saat farkına rağmen katılarak özellikle maneviyat alanında yoğun teorik ve derin hayat pratiği ile katkı sunan hocam Dr. Arzu Eylül YALÇINKAYA'ya çok teşekkür ederim. Tez savunma jürimde yer alarak değerli katkılarını sunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Emine Yeniterzi ve Prof. Dr. Erişah Arıcan'a teşekkür ederim.

Enstitümüzün başkanı ve tez çalışmamın fikir annesi olan Prof. Dr. Elif ERHAN hocamıza enstitümüzün bugünlere gelmesindeki büyük katkıları ve doktora eğitimim boyunca verdiği maddi manevi tüm emekleri için ne kadar teşekkür etsem az olacaktır.

Fikir dünyasının derinliğine ve kritik düşünme yeteneğine hayran olduğum tezimde istatistik alanında bana yön gösteren biricik ablam Sanem ÖMÜRLÜ'ye, çalışma hayatımı mutlu, huzurlu ve üretken bir hale getiren ortağım, tezime tecrübeleri ve bilgisi ile katkı sunan fütüvvet ehli dostum Ebru ARSLAN'a, titiz ve kalite odaklı iş yapış şekliyle bana saha çalışmamda kurumlara iletişimden verilerin toplanması ve kontrolüne kadar desteğini sunan nazik ve destekleyici çalışma arkadaşım Hatice MISIRLIOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Kendi mânâam ile bağımı idrak ederek maneviyatımın şekillenmesine bü-

yük katkı sunan sevgili hocam Cemalnur SARGUT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Beni sadece bu dünyaya getirmekle kalmayıp her an, her koşulda elini bir daim üzerimden çekmemiş, varlığıyla hayatıma lütuf sunan annem Perihan ERSOY'a, uzun yıllar önce vefat etmiş olmasına rağmen zihin dünyamın ve değerlerimin yapı taşını oluşturan babam Hüseyin Kemal ERSOY'a, hayat arkadaşım, yoldaşım, sevdiğim en büyük destekçim eşim Emrah Fahri ÖZDOĞRU'ya ve canımdan çok sevdiğim oğullarım Ali Kemal ve Mert Ali ÖZDOĞRU'ya sonsuz sevgi ve teşekkürlerimle...

Pınar ERSOY ÖZDOĞRU

Eylül 2025